

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора медичних наук, професора Черкасова Віктора Гавриловича на дисертацію Антонєць Олени Володимирівни на тему: “Сонографічні параметри селезінки у практично здорових чоловіків і жінок першого зрілого віку різних соматотипів” подану до захисту у спеціалізовану вчену раду Д 05.600.02 при Вінницькому національному медичному університеті ім. М. І. Пирогова на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.03.01 – нормальна анатомія

1. АКТУАЛЬНІСТЬ ОБРАНОЇ ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ

Визначення прижиттєвих морфометричних параметрів внутрішніх органів здорової людини стало можливим тільки в останні декілька десятиріч років, на відміну від сотень років досліджень та накопичення емпіричних знань на основі вивчення трупного матеріалу.

Як у клінічній роботі, так і в наукових розробках «золотим стандартом» прижиттєвого дослідження щитоподібної залози, серця, органів черевної порожнини людини, визначення їх морфометричних характеристик став сонографічний метод, або, як часто його називають практики – метод ультразвукової діагностики. Перевагами цього методу є висока точність, інформативність та неінвазивність, можливість детальної візуалізації органів та структур живої людини в реальному часі.

Встановлення нормативних, характерних для здорової людини морфометричних параметрів органів живої людини знову стало актуальним завданням для анатомії, антропології, для клінічної анатомії, як прикладного напрямку сучасної анатомії, яка вивчає будову, розміри, топографію органів у нормі та при їх патологічних змінах з точки зору клінічної медицини.

Селезінка, це орган, який відіграє незаперечно важливу роль в життєді-

яльності організму і характеризується достатньо значною варіабельністю форми та розмірів як в нормі, так і в умовах патології.

В останні роки, як в нашій країні, так і за кордоном з'явилися достатньо чисельні публікації щодо прижиттєвих морфометричних показників селезінки, їх особливостей в осіб деяких вікових груп. Але досліджень стосовно таких показників у здорових чоловіків і жінок України вікової групи першого зрілого віку, їх зв'язків з антропометричними і соматотипологічними показниками, особливостей цих показників в залежності від конституціонального типу людини та їх математичному моделюванню в залежності від показників тілобудови дотепер не проводилося.

Виходячи з вказаного, актуальність теми дисертаційного дослідження Антоненко Олени Володимирівни: “Сонографічні параметри селезінки у практично здорових чоловіків і жінок першого зрілого віку різних соматотипів” не підлягає сумніву ні у науковому, ні у практичному аспектах.

Робота зареєстрована як ініціативна наукова тематика “Нормативні сонографічні параметри селезінки у здорових чоловіків та жінок різних соматотипів” (№ державної реєстрації: 0117U003114), що виконується у Вінницькому національному медичному університеті ім. М. І. Пирогова.

2. СТУПІНЬ ОБГРУНТОВАНOSTІ ПОЛОЖЕНЬ, ВИСНОВКІВ І РЕКОМЕНДАЦІЙ, СФОРМУЛЬОВАНИХ У ДИСЕРТАЦІЇ, ЇХ ДОСТОВІРНІСТЬ І НОВИЗНА, ПОВНОТА ЇХ ВИКЛАДУ В ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЯХ

Дисертаційне дослідження базується на значному фактичному матеріалі спостережень: встановлені морфометричні сонографічні показники селезінки і селезінкової вени, визначені антропометричні та соматотипологічні показники у 147 здорових жінок і 90 здорових чоловіків першого зрілого віку.

Дисертанткою проведений ретельний якісний відбір груп дослідження –

усі чоловіки і жінки, які ввійшли до кінцевих груп дослідження були відібрані з більш ніж 2000 респондентів в результаті багатоетапного комплексного обстеження, яке включало первинне анкетування, скринінг-оцінку стану здоров'я за допомогою спеціального опитувальника, глибоке клініко-лабораторне обстеження. Усі особи, які ввійшли до кінцевих груп дослідження були визнані практично здоровими; усі у третьому поколінні проживали на території Подільського регіону України і були міськими мешканцями української етнічної групи.

Незаперечними є достовірність основних наукових положень, результатів і висновків дисертації завдяки використанню у дисертаційних дослідженнях загальноновизнаних класичних і новітніх методів дослідження, які відповідають його меті та поставленим завданням – сонографічного, антропометричного, соматотипологічного; використанні засобів вимірювальної техніки, які регулярно піддавалися повірці і отримали висновок органів Держстандарту України про відповідність технічним вимогам; використанні сучасних методів математичної статистичної обробки отриманих результатів; ретельному підбору, аналізу і застосуванні під час інтерпретації результатів власних досліджень наукової літератури за темою дисертаційної роботи.

Отримані результати наукових досліджень мають незаперечну новизну – усі дані як щодо органометричних сонографічних параметрів селезінки здорових чоловіків і жінок першого зрілого віку, їх довірчих інтервалів та процентильного розмаху, так і щодо встановлених особливостей цих показників в залежності від статі та конституціонального типу людини, виявлених зв'язків з антропометричними і соматотипологічними показниками отримані вперше. Уперше розроблені математичні моделі індивідуальних сонографічних розмірів селезінки у практично здорових чоловіків і жінок Поділля першого зрілого віку у залежності від показників будови й розмірів тіла.

У 15 опублікованих наукових працях повністю викладені результати

дисертаційного дослідження. Серед публікацій – 9 статей у рекомендованих наукових фахових журналах, в тому числі 2 статті у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, включаючи базу Web of Science. Дисертанткою з співавторами отримані патент України на корисну модель та авторське свідоцтво на твір. Отримані результати досліджень та основні положення роботи були достатньо оприлюднені на фахових наукових форумах.

3. ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Наукові положення та висновки дисертації поглиблюють існуючі знання та надають нових даних щодо макрометричних показників селезінки і селезінкової вени, розвивають вчення про вікову конституцію людини та зв'язок показників будови окремих органів і систем, зокрема селезінки, з показниками загальної тілобудови людини, що має важливе значення для анатомії, антропології.

Результати досліджень вже впроваджені в лекційні курси та практичні заняття кафедр анатомії людини Національного медичного університету імені О. О. Богомольця, Одеського національного медичного університету, ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України», Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова; нормальної анатомії Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Практичне значення отриманих результатів, у першу чергу, визначених меж довірчих інтервалів та процентильного розмаху сонографічних морфометричних параметрів селезінки і селезінкової вени у здорових чоловіків і жінок першого зрілого віку полягає у можливості їх використання у практичній роботі лікарів спеціалістів з ультразвукової діагностики в якості контрольних показників.

4. ОЦІНКА ЗМІСТУ ДИСЕРТАЦІЇ, ЇЇ ЗАВЕРШЕНОСТІ В ЦІЛОМУ ТА ІДЕНТИЧНОСТІ ЗМІСТУ АВТОРЕФЕРАТУ Й ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ДИСЕРТАЦІЇ

Дисертація та автореферат Антоненць Олени Володимирівни викладені українською мовою, мають стандартну структуру у відповідності до «Основних вимог до дисертацій та авторефератів дисертацій» ДАК України. Дисертацію викладено на 244 сторінках машинописного тексту, з них 148 сторінок становить основний заліковий текст. Робота складається з анотації, змісту, вступу, розділу огляду літератури, розділу загальної методики й основних методів дослідження, трьох розділів результатів власних досліджень, аналізу й узагальнення результатів дослідження, висновків, списку використаних джерел та додатків. Дисертація добре ілюстрована 25 рисунками і 49 таблицями.

В анотації представлені найбільш важливі результати проведеного дослідження, зазначена їх новизна, наданий список публікацій здобувача за темою дисертації.

У вступі, на 8 сторінках, обґрунтовані актуальність, теоретичне і практичне значення дисертації, чітко сформульовані її мета і завдання, об'єкт і предмет досліджень, зв'язки роботи з науковими програмами і темами, застосовані методи досліджень, викладена новизна отриманих результатів та особистий внесок здобувача і отримані спільно разом із колегами результати.

Перший розділ дисертації “Огляд літератури”, містить 22 сторінки, складається з двох підрозділів в яких авторка надає аналіз даних сучасної наукової літератури щодо клінічного значення та невирішених проблем прижиттєвої морфометрії селезінки людини з застосуванням сучасних можливостей до візуалізації та розглядає індивідуально-типологічні, вікові, статеві і конституціональні особливості селезінки людини різних груп населення. Дисертанткою підведене теоретичне підґрунтя обрання мети, задач дослідження та використаних методів дослідження необхідних для їх вирішення.

Другий розділ дисертації “Загальна методика та основні методи дослідження” міститься на 15 сторінках і має 2 підрозділи. У даному розділі описана методика відбору практично здорових чоловіків і жінок першого зрілого віку до кінцевих груп дослідження, наведене посилення на рішення комітету з біоетики про відповідність проведених досліджень етичним і морально-правовим стандартам, детально описані застосовані методи досліджень – сонографічний, антропометричний, соматотипологічний, метод визначення компонентного складу маси тіла, методи математичної статистичної обробки результатів досліджень. Усі наведені методи є загально визнаними, використовуються в наукових розробках як вітчизняних так і закордонних науковців і практиків, відповідають меті і задачам дослідження і є достатніми для їх досягнення. Розділ містить якісні сонограми селезінки та селезінкової вени з зазначенням усіх точок та відрізків вимірювань.

Результати власних досліджень викладені в трьох розділах дисертації з переліком публікацій дисертантки, в яких викладені матеріали даного розділу.

У третьому розділі дисертантка викладає фактичний матеріал щодо сонографічних показників селезінки і селезінкової вени у чоловіків та жінок першого зрілого віку загалом та різних соматотипів у тому числі й визначені межі довірчих інтервалів та процентильний розмах даних показників в чоловіків і жінок різних конституціональних типів, показує відмінності цих показників в різних групах дослідження в залежності від статі і конституціонального типу досліджених осіб. Розділ викладений на 17 сторінках і ілюстрований 27 рисунками. Наприкінці розділу зроблено коротке узагальнення отриманих результатів та знаведені наукові статті та тези, в яких опубліковані викладені в розділі результати досліджень.

Четвертий розділ містить результати проведеного аналізу зв'язків між морфометричними показниками селезінки і селезінкової вени та показниками

будови тіла – антропометричними, соматотипологічними, показниками компонентного складу маси тіла в здорових чоловіків і жінок загальних та різних за соматотипом груп. Розділ викладений на 36 сторінках, має 2 підрозділи і закінчується коротким узагальненням отриманих результатів з зазначенням відповідних публікацій.

В п'ятому розділі дисертації на 15 сторінках викладені результати моделювання розмірів і об'єму селезінки в залежності від антропометричних і соматотипологічних показників у чоловіків і жінок різних соматотипів методом покрокового регресійного аналізу. Наведені 22 регресійні рівняння – 13 для жінок і 9 для чоловіків, для визначення належних значень окремих морфометричних показників селезінки, які залежать від сумарного комплексу конституційних ознак організму більше, ніж на 50 %. Як і попередні розділи даний розділ закінчується коротким підсумком і зазначенням публікацій та отриманого патенту на корисну модель, в яких висвітлені результати досліджень даного розділу.

Розділ шостий дисертації – аналіз і узагальнення результатів досліджень, містить 32 сторінки. У цьому розділі дисертантка ретельно узагальнила результатів проведених досліджень, надала їм власний детальний порівняльний аналіз, співставила отримані дані з даними інших авторів, виклала основні положення роботи і надала їм теоретичне обґрунтування та належну оцінку. Текст розділу проілюстрований трьома таблицями.

Усі розділи власних досліджень викладені дисертанткою науково грамотно, в логічній послідовності.

Сім висновків дисертаційного дослідження базуються на отриманих результатах, їх аналізу, є ґрунтовними, повністю відповідають меті та поставленим завданням дослідження. У вступній частині висновку, за вимогами ДАК України, оцінено загальний стан виконаної роботи.

Список використаних джерел наукової літератури містить 202 на-

йменування.

У п'яти додатках наведені публікації здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію результатів дисертації, акти впровадженнь результатів дисертаційного дослідження у навчальний процес та лекційні курси профільних морфологічних кафедр вищих державних медичних навчальних закладів України та 46 таблиць з цифровим матеріалом та результатами статистичної обробки отриманих даних.

Зміст автореферату дисертації та авторських публікацій повністю співпадає з основними положеннями наукового дослідження. Робота повністю відповідає основним діючим вимогам ДАК України щодо оформлення дисертацій та авторефератів дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук.

5. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОДАЛЬШОГО ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ В ПРАКТИЦІ

Результати досліджень, викладених у дисертації, авторефераті, наукових публікаціях рекомендовані до використання в науковій та навчальній роботі вищих навчальних закладів медико-біологічного профілю, науково-дослідних лабораторій і центрів, практичній діяльності анатомів, антропологів, лікарів променевої діагностики, оскільки однією з рис дисертації є її суттєва прикладна спрямованість.

6. ЗАУВАЖЕННЯ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗМІСТУ ДИСЕРТАЦІЇ

Слід зазначити, що не виникло зауважень та недоліків щодо змісту та оформлення дисертації, які впливали б на оцінку отриманого фактологічного матеріалу, його інтерпретацію, теоретичні узагальнення та висновки. Однак є деякі зауваження, які не впливають на загальну позитивну оцінку роботи:

1. Доцільно було б першому розділу дисертації «Огляд літератури» на-

дати конкретну назву.

2. На мій погляд, доцільно було б окремим висновком надати встановлені межі довірчих інтервалів і процентильний розмах морфометричних показників селезінки.

3. У тексті дисертації зустрічаються окремі орфографічні, стилістичні помилки (стор. 41, стор. 48, стор. 150, стор. 205).

Під час розгляду дисертації виникло декілька запитань для дискусії:

1. Чому для визначення соматотипу була застосована саме методика Хіт-Картер, а не інші методики, як наприклад схеми М.В. Чорноручького, В.Г. Стефко-А.Д. Островського тощо?

2. Який з встановлених Вами морфометричних сонографічних показників селезінки, на Ваш погляд, найбільш показово відображає її розмір і має найбільш вагоме клінічне значення?

7. ВИСНОВОК ПРО ВІДПОВІДНІСТЬ ДИСЕРТАЦІЇ ВСТАНОВЛЕНИМ ВИМОГАМ

На підставі проведеного аналізу вважаю, що дисертація Антонець Олени Володимирівни “Сонографічні параметри селезінки у практично здорових чоловіків і жінок першого зрілого віку різних соматотипів” є самостійною завершеною науковою працею, в якій отримані і обґрунтовані нові результати, які у сукупності вирішують важливе для анатомії людини наукове завдання встановлення макрометричних параметрів селезінки в здорових осіб першого зрілого віку та їх зв’язків з конституціональними показниками, визначення особливостей даних показників в залежності від статі і тілобудови. Розроблені регресійні моделі макрометричних сонографічних показників селезінки на основі урахування показників будови та структури тіла дозволяють отримати індивідуальні очікувані значення даних показників в чоловіків і жінок першого зрілого віку різних соматотипів, що має як вагоме теоретичне,

так і важливе практичне значення для медицини.

За актуальністю теми, обсягом виконаного дослідження та отриманих результатів, достовірністю висновків і положень, новизною отриманих результатів для науки, теоретичним та практичним значенням дисертаційна Антоненко Олени Володимирівни на тему: "Сонографічні параметри селезінки у практично здорових чоловіків і жінок першого зрілого віку різних соматотипів" повністю відповідає вимогам щодо кандидатських дисертацій пункту 11 „Порядку присудження наукових ступенів” Постанови Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 року (зі змінами, внесеними Постановами Кабінету Міністрів №656 від 19.08.2015 р., №1159 від 30.12.2015 р., №567 від 27.07.2016 р.), а її автор заслуговує присвоєння наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.03.01 – нормальна анатомія.

Офіційний опонент:

Заслужений діяч науки і техніки України,

завідувач кафедри анатомії людини

Національного медичного університету

імені О.О. Богомольця,

доктор медичних наук, професор

В. Г. Черкасов

[Handwritten signature]
№ 7
№ 18